

October 1996

การจำลองกระต๊อไม้

ยุพา ชนะกุลนานนท์

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal>

Part of the [Education Commons](#)

Recommended Citation

ชนะกุลนานนท์, ยุพา (1996) "การจำลองกระต๊อไม้," *Journal of Education Studies*: Vol. 25: Iss. 2, Article 11.

DOI: 10.58837/CHULA.EDUCU.25.2.11

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal/vol25/iss2/11>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Education Studies by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

การรำลาวกระทบไม้

ยุพา ชนะกุลนานนท์

บทนำ

การแสดงที่รวมสิ่งบันเทิงใจในด้านนาฏศิลป์ จำแนกออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้หลายประเภท เช่น การแสดงพื้นเมือง การแสดงมหรสพ การแสดงระบำ การแสดงละคร การแสดงโขน แต่ละประเภทยังได้จำแนกออกไปเป็นชนิดต่าง ๆ ได้ดังนี้

๑. **การแสดงพื้นเมือง** คือ การแสดงของชาวบ้านตามท้องถิ่น ที่นิยมเล่นเมื่อว่างจากกิจการงานประจำวัน หรือเล่นในงานรื่นเริงในวันนักขัตฤกษ์ ซึ่งแสดงให้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น

- ภาคเหนือ ได้แก่ ฟ้อนเงี้ยว ฟ้อนดาบ ฟ้อนเทียน ฟ้อนสาวไหม ฯลฯ
- ภาคอีสาน ได้แก่ เซิ้งบั้งไฟ เซิ้งกระหัง ฟ้อนภูไท รำกระทบไม้ ฯลฯ
- ภาคกลาง ได้แก่ รำวง รำหยอย เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเรือ เพลงพวงมาลัย ฯลฯ
- ภาคใต้ ได้แก่ โนราห์ ร่องเง็ง ฯลฯ

๒. **มหรสพ** คือ การแสดงที่มุ่งหมายให้ความบันเทิงแก่ผู้ดู ได้แก่ หนังใหญ่ หนังตะลุง หุ่นกระบอก ลิเก จำอวด กระจีกระบอง

๓. **ระบำ** คือการแสดงท่าทางของศิลปะการรำใช้ผู้แสดงจำนวนมากกว่าสองคนขึ้นไป มีดนตรีประกอบ บางชุดมีบทร้อง บางชุดก็ไม่มี แบ่งออกเป็น

๓.๑ ระบำมาตรฐาน ใช้เครื่องแต่งกายยืน เครื่องแบบละครรำ ได้แก่ ระบำดาวดึงส์ ระบำสี่บท ระบำย่องหงิด ฯลฯ

๓.๒ ระบำที่ปรับปรุงขึ้น ใช้เครื่องแต่งกายตามจินตนาการของผู้ที่คิดค้น เช่น ระบำนพรัตน์ ระบำชุมนุมเผ่าไทย ระบำโบราณคดี ฯลฯ

๔. **ละคร** คือ การแสดงที่ผูกเป็นเครื่องมีเหตุการณ์เกี่ยวโยงเป็นตอน ๆ ตามลำดับเรื่อง ประกอบด้วย ดนตรี บทร้อง การแต่งกาย แต่งตามลักษณะและชนิดของละคร ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ ละครรำ ละครร้อง และละครพูด

๔.๑ ละครรำ แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. ละครรำที่มีกำหนดมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา และเป็นต้นกำเนิดละครรำแบบอื่น ๆ ต่อมาได้แก่ ละครชาตรี ละครนอก และละครใน

๒. ละครที่ปรับปรุงขึ้นในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ได้แก่ ละครดึกดำบรรพ์ ละคร-
พื้นทาง และละครเสภา

๔.๒ ละครร้อง กำหนดในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ มี ๒ แบบ คือ

๑. ละครร้องแบบไทยเดิม   ๒. ละครร้องสลัพูด

๓. ละครพูด กำหนดในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ดำเนินเรื่องด้วยการพูด และแสดงท่าทางประกอบ เปลี่ยนฉากตามท้องเรื่อง แบ่งออกเป็น ๒ แบบ คือ ละครพูดธรรมดา และละครพูดสลัปล่า

๔.๓ **โขน** คือ นาฏศิลป์ประเภทรำเต้น มีดนตรีประกอบ มีผู้พากย์เจรจาแทนตัวโขน มีผู้ขับร้องแต่งกายยืนเครื่อง สวมศีรษะโขนปิดหน้า (ยกเว้นพระนาง) เรื่องที่แสดง คือ รามเกียรติ์ แบ่งตัวแสดงออกเป็น ยักษ์ ลิง มนุษย์ เทวดา แต่เดิมใช้ผู้ชายแสดงล้วน ปัจจุบันใช้ผู้หญิงแสดงเป็นตัวนาง โขนแบ่งออกเป็น ๕ ชนิด

๑. โขนกลางแปลง   ๒. โขนนั่งราว   ๓. โขนโรงใน

๔. โขนหน้า   ๕. โขนฉาก

เพลงสำหรับเรียนรำไทยมีมากมายหลายชนิด แต่ละชนิดทำรำจะไม่เหมือนกัน เพื่ออำนวยความสะดวก จำ จึงเขียนวิธีรำไว้เป็นท่า ๆ ตั้งแต่ต้นจนจบเพลง ขอยกตัวอย่างเฉพาะเพลงรำกระทบไม้เท่านั้น ซึ่งต่อมาเรียกว่าเพลง “ลาวกระทบไม้”

การรำลาวกระทบไม้

เพลงลาวกระทบไม้ เป็นเพลงที่สนุกสนาน มีเสน่ห์มากเพลงหนึ่งในบรรดาเพลงสนุก ๆ ทั้งหลาย หลายคนพอได้ยินตอนเริ่มต้นที่ว่า “แสงรัชนี...” ไปจบวรรคตรงตอน “ลา ลา ลา ฯลฯ” จะหุ่ฝิ่ง มือเท้าลำตัวเริ่มเคลื่อนไหวขยับขยายไปในทางสบายใจ มีความสุขอย่างเห็นได้ชัด ประสาทจะถูกปลุกให้เดินเครื่องได้อย่างประหลาด จะเป็นได้ทั้งคนวัยรุ่นจนถึงคนวัยเด็ก คนวัยรุ่นนั้นชอบเพลงนี้แน่นอน เพราะจะได้มีโอกาสใช้กำลังอันเหลือเฟือให้เกิดประโยชน์อย่างมีความสุข ส่วนคนวัยสูงอายุก็มีความสุขเพราะได้มีโอกาสดูหนุ่ม ๆ สาว ๆ แต่งตัวงดงามมาเต้นแสดงท่าทางอันน่าเอ็นดู บางคนอาจจะขยับตามเท่ากับเป็นการต่ออายุให้สูงหรือยืนยาวออกไปอีก

เพลงกลางกระทบไม้เป็นการเล่นพื้นเมืองซึ่งหนุ่มสาวชาวไทยแถบตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งฝั่งซ้ายและฝั่งขวาของแม่น้ำโขงนิยมเช่นกัน โดยผู้เล่นทุกคนต้องช่วยกันร้องและรำเป็นที่รื่นเริง สำราญใจ อุปกรณ์การเล่นที่สำคัญเป็นของที่ทำได้ง่าย ๆ ราคาไม่แพง คือ ไม้ไผ่ขนาดเท่าลำแขน ยาวสองถึงสามเมตรสองอัน ขนาดโคนแขนยาวหนึ่งศอกอีกหนึ่งคู่ วางกับพื้นให้ห่างกันพอประมาณ แล้ว ใช้ไม้ไผ่ยาววางข้างบนเหลือปลายไว้สองคืบ ไม้ไผ่ทั้งสองอันนี้จะเป็นอุปกรณ์สำคัญในการรำ กับไม้ยาวเคาะไม้สั้นจะมีสองคนถือคนละปลาย และเคาะพร้อม ๆ กัน

การกระทบ คือ เคาะไปที่ไม้สั้นสองทีแล้วจึงร้องให้ไม้ยาวมากระทบกันทีหนึ่งสลับกันไป ช่วงระยะเคาะไม้สั้นจะเว้นช่องระหว่างไม้ยาวประมาณครึ่งศอก เป็นโอกาสให้ผู้รำชายหญิงได้หย่อนเท้า ก้าวลงไปในช่วงนั้น แล้วยกออกตามจังหวะเพลงอย่างน่าพิศวง เพราะถ้าเผลอก้าวผิดจังหวะไม้ไผ่ทั้งคู่จะกระทบเท้าผู้รำนั่นทันที

การเล่นรำลาวกระทบไม้ แต่เดิมเล่นกันง่าย ๆ สนุกกันทั้งหมู่บ้าน ถ้าคนมากก็ตั้งวงกระทบ ไม้มากขึ้น และเล่นประกวดกันไปด้วยเลย เมื่อการเล่นนี้แพร่หลายเข้ามาในภาคกลางก็ได้เกิดบทร้องต่าง ๆ ขึ้น พร้อมทำนองเพลง ได้มีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงขึ้นใหม่ โดยอาศัยสำเนียงและจังหวะของเดิมเป็นหลัก ที่สำคัญคือ ของกรมศิลปากรได้ดัดแปลงใช้เพลงบรรเลงด้วยวงมโหรี มีบทร้องไพเราะเร้าใจเหมาะสมกับบรรยากาศและจังหวะเพลงอย่างยิ่ง ผู้แต่งบทร้องคือ อาจารย์มนตรี ตราโมท คุณหญิงแก้ว สนิทวงศ์เสนี คิดทำรำใหม่ออกมาเป็นชุดที่สวยงาม

บทร้องมีดังนี้

แสงรัชนีส่องสีนวล (ลา ลา ลา ฯลฯ)

ชื่นใจชวนยั่วชวนใจชมอภิรมย์เรีงใจ

เคล้าคู่เคียง ไปพื่อนกรายรำรำ (ลา ลา ลา ฯลฯ)

หนุ่มวอนกลอนกล่าวเว้าสาวหวานฉ่ำ

จันทร์งามยามค่ำเป็นสายนำดวงใจ

ยามเดือนลอยเด่นเหมือนดังเป็นใจให้สาวหนุ่มพรอดกัน

กรีดกรายรำรำสำเร็จรื่น

แสนชื่นชอบเชิงเรีงรำทำกางกัน

สับเปลี่ยนเวียนผันกันสำราญ

รำรำท่ามกลางแสงเดือนเด่น

เยือกเย็นน้ำค้างข้างซาบซาบ

สาวรำนำหนุ่มชุ่มชื่นบาน

ต่างสุขศานต์แสนงามยามค่ำคืน

ท่ารำลาวกระทบไม้

ท่าออก มือขวาตั้งวงบน มือซ้ายจับหางที่ชายพก ศีรษะเอียงซ้าย เท้าขวาวางหลังเปิดสัน สลับก้าวเท้าขวาซ้ายเปิดสัน เดินครบ ๔ จังหวะจึงสลับเปลี่ยนมือ จัดแถวหน้ากระดาน ก้าวเท้าขวาลงไม้ในจังหวะ ชิด ห่าง ห่าง ก้าวเท้าซ้ายข้ามจังหวะ ห่าง ห่าง ชิด ย้ำอยู่กับที่จนหมดทำนอง

แสงรัชนี

ชาย ก้าว ขวา-ซ้าย-ขวา เปิดสันซ้าย มือขวาคว่ำที่เอวแล้วหงายผายขึ้นระดับตา มือซ้ายเท้าเอว เอียงศีรษะซ้าย มองมือขวา

หญิง เหมือนชาย มือซ้ายปล่อยมือแนบตัว

ส่องสีนวล ทั้งชายหญิงคว่ำมือประสานที่อก คลายมือยกขึ้นระดับตา ศีรษะเอียงขวา ถอยซ้าย-ขวา-ซ้ายเต็มเท้า

ลา ลา ลา ฯลฯ กำมือหลวม ๆ ปิดมือระดับเอว ซ้ายหน้าสะโพก ขวาข้างตัว ถอยเท้าขวาลง เอียงศีรษะขวา แล้วสลับมือเท้าและศีรษะไป ๖ ครั้ง

ชื่นใจชวน

ชาย มือซ้ายจับคว่ำที่ปาก มือขวาเท้าเอว ศีรษะเอียงซ้ายก้าวขวา-ซ้าย-ขวา ขึ้นหน้า

หญิง เหมือนชาย มือซ้ายปล่อยมือแนบตัว

ส่องสีนวล ทั้งชายหญิงคว่ำมือประสานที่อก คลายมือยกขึ้นระดับตา ศีรษะเอียงขวา ถอยซ้าย-ขวา-ซ้ายเต็มเท้า

ลา ลา ลา ฯลฯ กำมือหลวม ๆ ปิดมือระดับเอว ซ้ายหน้าสะโพก ขวาข้างตัว ถอยเท้าขวาลง เอียงศีรษะขวา แล้วสลับมือเท้าและศีรษะไป ๖ ครั้ง

ชื่นใจชวน

ชาย มือซ้ายจับคว่ำที่ปาก มือขวาเท้าเอว ศีรษะเอียงซ้ายก้าวขวา-ซ้าย-ขวา ขึ้นหน้า

หญิง เหมือนชาย แต่มือขวาทอดข้างตัว

ย้วยวนใจชม มือท่องกำหลวม ๆ กรีดนิ้วประสานมือที่อก ย่ำเท้า ซ้าย-ขวา-ซ้าย หันหน้าเข้าหากันอภิรมย์เรใจ

ชาย หันออกเวที ทั้งสองมือจับที่อก เอียงศีรษะซ้ายคลายมือออกเป็นตั้งวงแขนตั้งระดับไหล่ ศีรษะเอียงขวา เดินวนขวากับหญิงสลับที่กัน

หญิง เหมือนชายแต่หันเข้าเวที

เคล้าคู่ ต่อจากท่าที่แล้ว ก้าวซ้าย-ขวาสลับกัน เคาะแขนตามจังหวะ

เคียงไป

ชาย	หันเข้าเวที อยู่แทนที่หญิง
หญิง	หันออกเวที อยู่แทนที่ชาย
พื่อนกรายร้ายรำ	มือขวาดั้งวงสูง มือซ้ายจับคว่ำ แขนตั้งระดับไหล่ เอียงศีรษะซ้าย เตะแขนตาม จังหวะ เดินวนซ้ายกลับที่เดิม
ลา ลา ลา ฯลฯ	ต่อจากท่าที่แล้ว ก้าวซ้าย-ขวา สลับ ๔ ครั้ง
หนุ่มวอน	
ชาย	นั่งตั้งเข่าขวาไปทางขวา ตบมือระดับอก เอียงศีรษะขวา
หญิง	หันซ้าย ประสมเท้า มือซ้ายตั้งวงที่ชายพัก มือขวาจับคว่ำแล้วปล่อยมือหงาย ระดับเดียวกัน ปลายมือลง เท้าขวาตบจังหวะ ๑ ครั้ง ศีรษะเอียงซ้าย
กลอนกล่าว	
ชาย	ตบมืออีก เอียงศีรษะซ้าย มองคู่
หญิง	มือขวาดั้งวงล่าง มือซ้ายจับคว่ำ ปล่อยหงายระดับเดียวกัน เท้าขวาตบจังหวะ ๑ ครั้ง ศีรษะเอียงขวา มองคู่
เว้าสาว	เหมือนหนุ่มวอน
หวานฉ่ำ	เหมือน กลอนกล่าว
จันทร์งามยามค่ำ	ลุกขึ้นหันหน้าตรง เหมือน “แสงรัชนี” แต่ก้าวซ้าย-ขวา ๒ ครั้ง
เป็นสายน้ำ	
ชาย	มือซ้ายหงายระดับอก ม้วนมือซ้ายตั้งวงหน้า มือขวาเท้าเอว ย่ำขวาเดิน ถอยหลัง
หญิง	เหมือนชาย แต่มือขวาแนบลำตัว
ดวงใจ	
ชาย	มือซ้ายหงายระดับอก ม้วนมือซ้ายตั้งวงหน้ามือขวาเท้าเอว ย่ำขวาซ้ายเดิน ถอยหลัง
หญิง	เหมือนชาย แต่มือขวาแนบลำตัว
ยามเดือนลอยเด่น	เหมือน “แสงรัชนี”
เหมือนดังเป็นใจให้	เหมือน “ดวงใจ”
สาวหนุ่มพรอดกัน	เหมือน “ช่วยวนใจชม” ย่ำเท้า ขวา-ซ้าย-ขวา
กรีดกราย	
ชาย	หันออกเวที มือซ้ายจับมือขวาดั้งวงทั้งสองมือเหยียดระดับไหล่ ศีรษะเอียงขวา เดินวนขวาแทนที่กัน
หญิง	หันเข้าเวที มือ ศีรษะ เดินเหมือนชาย

ร้ายรำ	ก้าวขวา ซ้าย ๒ ครั้ง
สำเร็จรีน	เหมือน “กรีดกราย”
แสนชื่น	หมุนขวาซ้ายหันออกเวที หมุนหันเข้าเวที มือซ้ายจับมือขวาตั้งวง ทั้งสองมือเหยียดระดับไหล่ ศีรษะเอียงซ้าย เดินวนซ้ายแทนที่กันเหมือนเดิม
ขอบเชิง	เหมือน “แสนชื่น”
เริงรำ	เหมือน “แสนชื่น”
ท่าทาง	
ชาย	หันเข้าหากัน เท้าขวาก้าวข้าง มือขวาดังวงแขนตั้งระดับไหล่ มือซ้ายตั้งวงล่างที่ชายพก
หญิง	หันซ้ายก้าวซ้าย เปิดสันขวา มือซ้ายเท้าเอว มือขวาดังวงระดับไหล่ ศีรษะเอียงขวา
กัน	
ชาย	เท้าซ้ายก้าวข้าง ทั้งสองมือตั้งวงระดับไหล่แขนตั้ง
หญิง	มือขวาดังวง มือซ้ายจับอยู่ใกล้กับระดับเอว ก้าวเท้าขวา เปิดสันเท้าซ้าย
ดนตรี	
ชาย	อยู่นิ่ง ๆ
หญิง	เหมือน “ท่าทางกัน” เดินถอยหลัง
สับเปลี่ยนเวียนผัน	
ชาย	หันออกเวที ยกมือหญิงชูเหนือศีรษะ จรดเท้าขวา ศีรษะเอียงขวา เดินวนขวาแทนที่กัน
หญิง	เหมือนชาย
กันสำราญ	
ชาย	หันตรงข้างเวที มือซ้ายตั้งวงล้อแกวข้างตัว คงมือหญิง มือขวาจับไปหลังตั้งวงเท้าซ้ายทอดไปข้างหน้า ปลายเท้าเข้ดขึ้น ศีรษะเอียงซ้าย
หญิง	หันหลังทางซ้ายเวทีแล้วทำท่าเหมือนชาย
จังหวะว่าง	
ชาย	มือซ้ายยังคงหญิง มือขวาจับหลัง วางสันเท้าศีรษะเอียงขวา ฟรี ๑ ครั้ง
หญิง	เหมือนชาย ยังหันหลัง
ร้ายรำ	
ชาย	วางสันเท้าซ้าย มือขวาดังวง มือซ้ายควงมือหญิงศีรษะเอียงซ้าย เดินกลับมาที่เดิม

หญิง	เหมือนชาย
ท่ามกลาง	มือขวา-ซ้ายจับส่งหลังตั้ง วางสันเท้าขวา ศีรษะเอียงขวา
แสงเดือนเด่น	เหมือน “ร้ายรำ”
ลา ลา ลา ฯลฯ	เหมือน “ท่ามกลาง”
เยือกเย็น	เหมือน “ท่ามกลาง”
ช่างซาบซ่าน	
ชาย	กลับมาอยู่ที่เดินหันหลังเหมือน “ร้ายรำ”
หญิง	กลับมาอยู่ที่เดิม หน้าตรง เหมือนชาย
ดนตรี	เหมือน “ท่ามกลาง” จากนั้นชายหันกลับมาหน้าตรง
สาวรำ	(ชายซ่อนหลังหญิง เหลื่อมกัน) มือขวาจับคว่ำแขนตั้งระดับไหล่ มือซ้ายจับคว่ำที่ชายพก ก้าวขวา ซ้าย เปิดสัน เดินขึ้นหน้า
นำหนุ่ม	มือซ้ายจับคว่ำแขนตั้งระดับไหล่ มือขวาจับคว่ำที่ชายพกก้าวซ้ายขวา เปิดสัน เดินขึ้นหน้า
ชุ่มชื่นบาน	เหมือน “สาวรำ”
ต่างสุขสานต์	เหมือน “นำหนุ่ม” เท้าซ้ายวางหลังเปิดสัน
แสงงาม	เหมือน “สาวรำ” เท้าขวาวางหลังเปิดสัน
ยามค่ำคืน	
ชาย	มือขวาจับมือหญิง ชูสูงเหนือศีรษะ มือซ้ายเท้าสะเอว ขาขวายืนเป็นหลัก และจุมูกเท้าซ้าย ศีรษะเอียงซ้ายหน้ามองตรง
หญิง	ปฏิบัติเช่นเดียวกับชาย ส่งมือขวาดั้งสูงเหนือศีรษะ ส่งมือให้ผู้ชายจับเบี่ยงไหล่ไปทางขวา มือซ้ายแบหงายฝ่ามือทาบสะโพกปลายนิ้วทั้งสี่ชี้เบี่ยงล่าง เบือนหน้ามองผู้ชาย
ดนตรีบรรเลงเพลงชั้นเดียว	เป็นทำนองเนื่องจากบทร้อง “ยามค่ำคืน”
ชาย	ปฏิบัติเช่นเดียวกับทำรำในบทร้อง “ยามค่ำคืน” เท้าซ้ายตบจังหวะอยู่กับที่ ๑๐ ครั้ง
หญิง	หมุนรอบตัวเอง(ทางขวามือ) ลอดใต้มือที่ชูสูงเหนือศีรษะ เบือนหน้ามองคู่ใจ จุมูกเท้าซ้ายตบจังหวะ ๑๐ ครั้ง กลับมาหน้าตรง
หญิง	(แถวขวา) หันตัวไปทางซ้าย ปฏิบัติเช่นเดียวกับบทร้อง “ท่าทางกัน” มือซ้ายเท้าสะเอว มือขวาดั้งวงระดับฐานไหล่ซ้าย ก้าวเท้าซ้าย เอียงศีรษะขวา แล้วเปลี่ยนมือขวาแทงปลายมือขวาลระดับลงมา ส่งมือขวาไปทางหลัง แขนตั้ง

หักข้อมือเข้าหาลำแขน ปลายนิ้วทั้งสี่เกิดขึ้น เอียงศีรษะด้านซ้าย ในท่า “ยุง ฟอนหาง” มือเดียว ก้าวเท้าขวาเดินถอยหลังปฏิบัติสลับกัน ๑๐ ครั้ง แยกเสี่ยว ออกลงไปอยู่ด้านหลังเวที หันหน้าตรง

ชาย

(แถวซ้าย) หันตัวไปทางขวา หันหน้าเข้าหาคู่ก้าวเท้าขวา ดบมือระดับตรงกัน ข้ามกับอก เอียงศีรษะขวา เปลี่ยนมาก้าวเท้าซ้าย ดบมือระดับเดียวกัน เอียง ศีรษะซ้าย ปฏิบัติสลับขวา-ซ้าย เดินตามผู้หญิงไปอยู่ทางหลังเวทีหันหน้าตรง

ผู้ชายและผู้หญิง (คู่ทางซ้าย) ปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้ชาย และผู้หญิงคู่ทางขวา แต่หันหน้าใน ลักษณะตรงกันข้าม ระหว่างปฏิบัติทำนี้ คู่ทางขวามือจะแยกออกทางขวา คู่ทางซ้ายแยกทางซ้าย เดินเสี่ยวลงมาอยู่หลังไม้กระทบบึงหะทั้งสองคู่ ปฏิบัติทำสอดสร้อยมาลามือขวาตั้งวงบน มือซ้าย จีบพก สลับมือซ้ายตั้งวงบน มือขวาจีบหงาย ย่ำเท้าซ้าย-ขวาครบ ๔ จังหวะ จึงเปลี่ยนมืออีก ครั้งหนึ่ง ผู้ชายและผู้หญิง (แถวขวา) เดินขึ้นหน้า

ปฏิบัติท่ากระโดดลงไม้

ผู้หญิงและผู้ชาย (คู่ทางซ้าย ปฏิบัติเช่นเดียวกับคู่ทางขวาอยู่ด้านหลังเวที)

ท่ากระโดดลงไม้ท่าที่ ๑

ตั้งวงล่าง จีบคว่ำเหยียดแขนตั้งสลับกันกับคู่

ลักษณะการใช้มือ มือซ้ายตั้งวงต่ำระดับชายพก มือขวาจีบคว่ำเหยียดแขนตั้งระดับไหล่ เปลี่ยนมือ ขวาวางต่ำระดับชายพก มือซ้ายจีบคว่ำ เหยียดแขนตั้งระดับไหล่ เอียงศีรษะซ้าย ลักษณะของมือทั้งสองปฏิบัติสลับกันตามจังหวะกระทบบึง “ซิด ห่าง ห่าง ห่าง ห่าง ซิด”

ลักษณะการใช้เท้า ตั้งเท้าขวาลงไม้เป็นจังหวะที่ ๑ ก้าวเท้าซ้ายข้ามไม้เป็นจังหวะที่ ๒ ขาซ้ายยืน เป็นหลัก เท้ายกหน้าเป็นจังหวะที่ ๓ ลักษณะของเท้าทั้งสองสลับให้สัมพันธ์กับ ลักษณะการใช้มือ

ลักษณะการใช้ศีรษะ เอียงศีรษะข้างมือที่จีบคว่ำเหยียดแขนตั้งระดับไหล่ทุกครั้ง
ครั้งที่ ๑

ชาย

ก้าวเท้าขวาลงไม้ข้ามไปอยู่ตรงกันข้ามกับผู้หญิง หันตัวไปทางขวา ยกขาขวามือ มือซ้ายตั้งวงล่าง มือขวาจีบคว่ำ เหยียดแขนตั้งระดับไหล่ เอียงศีรษะขวา

หญิง

หันตัวไปทางซ้ายยังไม่ต้องกระโดดลงไม้ มือปฏิบัติเช่นเดียวกับชาย ย่ำเท้า ขวา-ซ้าย-ขวา ยกเท้าขวาขึ้น

ครั้งที่ ๒

ชาย ก้าวเท้าขวาลงไม้ เท้าซ้ายข้ามไม้ เท้าซ้ายยกหน้ามือขวาตั้งวงล่าง มือซ้ายจับ
 คว้าเหยียดแขนตั้งระดับไหล่ เอียงศีรษะซ้ายสลับกันไปอยู่แทนที่กับผู้หญิง
 จังหวะก้าวเท้าขวา-ซ้าย หมุนตัว (ทางขวา)

หญิง ปฏิบัติเช่นเดียวกับชายสลับไปอยู่แทนที่ในลักษณะตรงกันข้าม หันตัวไปอยู่ทาง
 ซ้าย

ครั้งที่ ๓

ผู้หญิงและผู้ชายปฏิบัติเช่นเดียวกับครั้งที่ ๑

ท่ารับท่าที่ ๑

ท่านางนอน

ผู้ชายหันหน้าออก ผู้หญิงหันหน้าเข้า มือซ้ายตั้งวงล่าง มือขวาหงายมือตก
 ปลายมือลง งอแขนไว้ข้างลำตัว ศีรษะเอียงขวาก้าวเท้าขวา-ซ้ายย่างเดินเวียน
 ไปทางขวา (ตามเข็มนาฬิกา) แทนที่กัน ต่อจากนั้น (หมุนตัวทางขวา) หลัง
 เปลี่ยนมือตั้งวงล่าง มือซ้ายแบหงาย ตกปลายมือลง งอแขนไว้ข้างลำตัว ศีรษะ
 เอียงซ้ายย่างเท้าเดินเวียนซ้ายกลับมาอยู่ที่เดิม

ระหว่างที่คู่ทางขวา ปฏิบัติท่ากระโดดลงไม้ครั้งที่ ๑ คู่ด้านซ้ายมือจะเป็นฝ่ายปฏิบัติท่ารับ
 ท่าที่ ๑ หลังจากนั้น คู่ทางซ้ายมือปฏิบัติท่าสอดสร้อยมาลา ย่างเท้าเดินขึ้นหน้า เพื่อที่จะปฏิบัติ
 กระโดด ลงไม้ คู่ทางขวาจะเดินออกจากไม้แยกไปทางขวามือลงไปด้านหลัง (ท่าสอดสร้อยมาลา)
 ปฏิบัติรับคอยเพื่อจะมากกระโดดลงไม้คู่ทางขวาขณะทำท่ารับผู้ชายหันหน้าเข้าเวทีและผู้หญิงหันหน้า
 ออกเวทีเสมอ ส่วนคู่ทางด้านซ้ายผู้ชายจะเป็นฝ่ายหันหน้าออก ผู้หญิงจะหันหน้าเข้าเสมอ

ท่ากระโดดลงไม้ท่าที่ ๒

มือเท้าสะเอว จับมือชูสูงสลับกัน

ลักษณะการใช้มือ มือซ้ายเท้าสะเอว มือขวาจับมือกันกับคู่ชูสูงเหนือศีรษะ ศีรษะเอียงขวาแล้ว
 เปลี่ยนมือขวา เท้าสะเอว มือซ้ายจับมือกับผู้หญิงชูสูงเหนือศีรษะ ศีรษะเอียง
 ซ้ายปฏิบัติสลับกันตามจังหวะ “ซิด ห่าง ห่าง ห่าง ซิด”

ลักษณะการใช้เท้า ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่ากระโดดลงไม้ครั้งที่ ๑

ลักษณะการใช้ศีรษะ เอียงศีรษะข้างเดียวกับมือที่ยกชูสูงทุกครั้ง
 ครั้งที่ ๑

ชาย ก้าวเท้าขวาลงไม้ สลับก้าวเท้าซ้ายข้ามไม้หันตัวไปทางขวา เท้าขวายกหน้า
 มือขวาจับมือกับผู้หญิงชูสูงเหนือศีรษะ มือซ้ายเท้าสะเอว เอียงศีรษะทางขวา

หญิง   หันตัวไปทางซ้าย ยังไม่ต้องกระโดดลงไม้ปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้ชาย

ครั้งที่ ๒

ชาย   ก้าวเท้าขวาลงไม้ เปลี่ยนมาก้าวเท้าซ้ายข้ามไม้เท้าซ้ายยกหน้า มือซ้ายจับมือกับผู้หญิงชูสูงมือซ้ายเท้าสะเอว เอียงศีรษะทางขวาสลับแทนที่กับผู้หญิง หันตัวไปทางขวา

หญิง   ปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้ชาย กระโดดลงไม้ไปอยู่แทนที่กัน หันหน้าตรงกันข้าม

ครั้งที่ ๓   หญิงและชายปฏิบัติเช่นเดียวกับครั้งที่ ๑

ท่ารับท่าที่ ๒   ท่าผาลาเพียงไหล่ กิริยาเท้าปฏิบัติเช่นเดียวกับท่ารับท่าที่ ๑

ท่ากระโดดลงไม้ท่าที่ ๓

ประสานมือ

ลักษณะการใช้มือ   ประสานมือระหว่างคู่ มือในยกสูง มือนอกยกต่ำข้างลำตัว เมื่อเปลี่ยนเป็นมือนอกยกสูง มือในลดลงระดับข้างลำตัว

ลักษณะการใช้เท้า   ยืนาในเป็นหลัก และจุมกเท้านอกสลับยืนาในเป็นหลัก เท้านอกวางหลังเปิดสันเท้า

ลักษณะการใช้ศีรษะ   เอียงศีรษะข้างมือต่ำทุกครั้ง

ครั้งที่ ๑

หญิงและชายหันหน้าเข้าหากัน ประสานมือในยกสูงกว่ามือนอก เอียงศีรษะซ้าย เท้านอกและจุมก เท้าลงไม้ในจังหวะ “ซิด ห่าง ห่าง ห่าง ห่าง ซิด” ๓ ครั้ง เปลี่ยนมือนอกยกสูงมือในต่ำ ศีรษะเอียงขวา เท้าวางหลังเปิดสันเท้า

ครั้งที่ ๒

หญิงและชายก้าวเท้านอกลงไม้ เท้าในตามหมุนตัวลอดมือที่ประสานกันกระโดดไปฝั่งตรงข้าม ทำแบบเดียวกับครั้งที่ ๑ มือและเท้าตรงกันข้าม

ครั้งที่ ๓

หญิงและชาย ท่าเหมือนท่าที่ ๒ แต่ลักษณะตรงกันข้าม

ท่ารับท่าที่ ๓

รำกระบี่สี่ท่า ตั้งวงและจับหงายมือ แขนตั้งระดับไหล่ เท้าเหมือนท่ารับท่าที่ ๑

ท่ากระโดดลงไม้ท่าที่ ๔

พรหมสี่หน้าสลับกวางเดินดง

ลักษณะการใช้มือ   ท่าพรหมสี่หน้า จับคว่ำสองมือข้างตัว สอดจับคว่ำขึ้นปล่อยแบมือหงายระดับศีรษะ ตั้งศอกให้ได้ฉาก สลับมือทั้งสองตั้งวงล่าง “ท่ากวางเดินดง” จากรำแม่บทใหญ่

ลักษณะการใช้เท้า   ท่าเหมือนท่ากระโดดลงไม้ท่าที่ ๑

ลักษณะการใช้ศีรษะ   เอียงศีรษะด้านเดียวกับเท้าที่ยกทุกครั้ง

ท่ากระโดดลงไม้ท่าที่ ๔

หญิงและชายท่าท่าเหมือนท่ากระโดดลงไม้ท่าที่ ๑ ทุกตอน มือทั้งสองท่าท่า “พรหมสี่หน้าสลับกับวางเดินดง”

ท่ารับท่าที่ ๔ ท่านางนอนแปลง ตั้งวงล่างจีบหงายแขนตั้งระดับสลับกัน ท่าเหมือนท่ารับท่าที่ ๑

หมายเหตุ เมื่อท่าครบ ๓ ครั้ง คู่ที่กระโดดลงไม้เสร็จแล้วท่าท่าสอดสร้อยมาลาเหมือนท่าออก ระหว่างท่าท่ากระโดดลงไม้ คู่ ๑ เมื่อเสร็จแล้ว จะแยกคู่่อ้อมไปด้านหลัง คู่ที่ ๒ จะไปแทนที่เพื่อจะกระโดดลงไม้ท่าเดียวกัน คู่ที่ ๑ จะทำท่ารับอยู่ด้านหลังพร้อมคู่ที่ ๒ กระโดดลงไม้ เมื่อคู่ ๒ กระโดดลงไปแล้ว ก็จะได้เดินแยกไปด้านหลังพร้อมกับคู่ ๑ เดินมาแทนที่ เพื่อจะกระโดดลงไม้ต่อ สลับกันจนหมดท่าท่า

ท่าเข้า

ชาย มือขวาดังวงสูง มือซ้ายหงายแขนตั้ง ระดับไหล่ เอียงศีรษะขวา ก้าวเท้าซ้าย ขวาเปิดสันก้าวขวา ซ้ายเปิดสัน หมุนตัวเปลี่ยนมือ

หญิง มือขวาดังวงสูง มือซ้ายจีบหงายแขนตั้งระดับไหล่ เอียงศีรษะซ้าย ก้าวเท้าซ้าย ขวาเปิดสัน ก้าวขวา ซ้ายเปิดสัน หมุนตัวเปลี่ยนมือ

คู่ขวา เดินเข้าเวทีด้านขวา

คู่ซ้าย เดินเข้าเวทีด้านซ้าย

ข้อเสนอแนะ

๑. ในการสอนแต่ละคาบ ไม่จำเป็นจะต้องสอนให้จบเพลงที่เดียวสอนครึ่งเพลงก็ได้ แล้วจึงสอนต่อในชั่วโมงต่อไป
๒. การเรียนเพลงลาวกระทบไม้ ผู้รำจะต้องรำเป็นคู่ รำเดี่ยวไม่ได้เพราะจะต้องใช้ท่ารำสลับกัน
๓. การเรียนรำไทยที่มีเนื้อร้องเป็นเพลงต่าง ๆ ผู้รำจะต้องร้องเพลงให้ได้ก่อน พยายามจำเนื้อเพลงให้แม่นยำดี เพราะจะทำให้รำได้เร็วขึ้น
๔. ถ้าจำเนื้อเพลงยังไม่ได้ ควรหาเทปมาเปิดเพื่อซ้อมบ่อย ๆ จะทำให้จำท่ารำได้ไว
๕. เวลาแสดงจริง ณ ที่ใดก็ตาม จะต้องเตรียมเทป ๒ ชุด ไม้ซ้อม ๑ ชุด ไม้แสดงจริงอีก ๑ ชุด เพื่อป้องกันเทปชำรุดหรือสูญหายจะได้มีเทปจริงไว้สำรองแทน